

Interdiszciplináris Doktori Iskola
A Kormányzás Területi, Történeti és Társadalmi Dimenziói
Doktori Program

**Magyar önkormányzatok részvétele az európai
önkormányzati hálózatokban**

Doktori értekezés tézisei

Készítette:
Kovács Laura

Témavezető
Dr. Tuka Ágnes *habilitált egyetemi docens*
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Társadalmi Kapcsolatok Intézete
Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

Pécs, 2014

KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI, TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

A globalizáció, illetve az európai integráció hatására a különböző országok szubnacionális kormányzati szintjein is egyre erőteljesebben érzékelhető az európai dimenzió. A folyamatosan változó körülmények között egyre nagyobb szerepet kap az önkormányzatok egymástól való tanulási folyamata, ezért nem meglepő, hogy világszerte partnerségeket alakítanak ki, melyek a nemzetközi együttműködés új formáit jelentik. E folyamatok természetesen a hazai önkormányzatok és önkormányzati érdekszövetségek tevékenységét is befolyásolják.

Dolgozatom¹ témája az európai önkormányzatok egymással történő kapcsolatépítése, főként annak elemzése, hogy a hazai önkormányzatok miként vesznek részt, hogyan tudják „használni” ezeket az együttműködéseket.

Témaválasztásom oka, hogy az önkormányzatok között kialakuló és működő hálózatok számos lehetőséget kínálnak az önkormányzatok számára. Kiemelt jelentősége van ezeknek az új típusú együttműködéseknek a tapasztaltcsere, „jó gyakorlat” átvétele szempontjából. A hazai önkormányzatok viszonylag kevés tapasztalattal rendelkeznek a kapcsolattartás e formájának gyakorlásában. Az ilyen jellegű önkormányzatok közti európai hálózatokban való részvétel mechanizmusait, az abban rejlő lehetőségek kihasználását illetően hazánk önkormányzatai jelenleg tanulási szakaszban vannak.

Dolgozatom elméleti háttérének az europaizáció, valamint a többszintű kormányzás rendszerét tekintem, az önkormányzatok hálózatosodását az europaizáció egyik eszközeként értelmezve. A szubnacionális szint europaizációja, illetve a többszintű kormányzás bizonyos aspektusai² egyrészt magyarázzák az unió hatására történő helyi szintű változásokat, másrészt rávilágítanak az önkormányzatok európai politikákra gyakorolt befolyásolási képességére. Mindez nélkülözhetetlen az önkormányzatok európai együttműködéseinek, „hálózatosodásának” tárgyalásához.

A disszertáció célkitűzése az önkormányzati hálózatosodás jelenségének, az önkormányzatok új szerepének bemutatása, továbbá a magyar önkormányzatok európai

¹ A disszertáció az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt támogatásával készült.

² A többszintű kormányzás dolgozatom szempontjából annyiban releváns, hogy az európai önkormányzatok hogyan próbálnak részt venni az európai kormányzásban, például azzal, hogy egymással szoros hálózatokat hoznak létre és ezzel erősítve érdekképviselési esélyeiket.

hálózatokban való részvételi lehetőségeinek, illetve a részvétel eddigi eredményeinek ismertetése és elemzése.

Az önkormányzatok közti „hálózatok” fogalmát általánosan használom valamennyi ilyen jellegű együttműködés összefoglalására.³ Értekezésemben azokra a hálózatokra összpontosítok, amelyek az európai önkormányzatok érdekképviseleti esélyeit erősíthetik, vagyis a tematikus, illetve a nemzetközi önkormányzati szervezetek⁴ keretén belüli együttműködésekre.

³ Testvérvárosok között kialakult hálózatok, határon átnyúló együttműködések, tematikus hálózatok, nemzetközi önkormányzati szervezetek keretén belüli együttműködések.

⁴ Például: Európai Régiók Gyűlése, Európai Önkormányzatok és Régiók Tanácsa, Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa, A Középszintű Helyi Önkormányzatok Európai Konföderációja, EuroCities, Középvárosok hálózata, Helyi Környezetvédelmi Kezdeményezések Nemzetközi Tanácsa

HIPOTÉZISEK ÉS KUTATÓI KÉRDÉSEK

A kutatómunka kezdetén számos kérdés fogalmazódott meg, amelyek tisztázását a tervezett kutatástól reméltem. A dolgozatban bemutatott vizsgálatok arra irányultak, hogy minél teljesebb képet kapjunk az európai önkormányzatok hálózatos együttműködéseinek kialakulásáról, fejlődéséről, legfőbb céljairól, valamint arról, hogy Magyarország hogyan kapcsolódik be a nemzetközi önkormányzati hálózatok vérkeringésébe. A kirajzolódó végeredmény alkalmas lehet a meglévő ismeretek bővítésére arra vonatkozóan, hogy:

- önkormányzataink milyen intenzitással működnek közre az európai önkormányzatokat tömörítő szervezetekben, hálózatokban.
- milyen előnyökkel járhat a hálózatosodás a magyar önkormányzatok számára.
- milyen tényezők szükségesek egy hálózat keretében való sikeres együttműködés megvalósításához, és ehhez milyen változtatásra lehet szükség a magyar önkormányzatok esetében.
- milyen irányú fejlődés várható a jövőben a magyar önkormányzatok hálózatokban való részvételét illetően.

Hipotézisek:

1. Az európai önkormányzatok között kialakuló hálózatok tevékenysége a legtöbb esetben tapasztalatcserére korlátozódik. Ennek oka, hogy rendkívül különböző az önkormányzatok mozgásterét, amelyet államaik belső struktúrája határoz meg, eltérő a pénzügyi függetlenségük foka, adminisztratív kapacitásaik, valamint kormányzási struktúrájuk.
2. A magyar önkormányzatok nem tartják fontosnak az európai önkormányzati hálózatokhoz való csatlakozást. A hazai önkormányzatok nem ismerték még fel kellő mértékben a hálózatosodásban rejlő lehetőségeket, az önkormányzatok hálózatosodásának folyamata a résztvevőktől folytonos tanulást igényel, amelynek hazánk önkormányzatai az elején járnak.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A téma feldolgozása különböző módszerek alkalmazását tette lehetővé és szükségessé. Az önkormányzatok „nemzetköziesedésének”, europaizációjának, önkormányzatok közti hálózatok kialakulásának vizsgálata leíró jellegű, mely másodlagos szakirodalmi forrásokra épül. Tekintettel a téma újdonságára és folyamatosan változó jellegére, fontos szerepet kapott a hálózatok és az Európai Unió honlapján található információk, dokumentumok feldolgozása, valamint a hálózati tagsággal rendelkező önkormányzatok honlapjainak tanulmányozása.

A hazai önkormányzatokra vonatkozó empirikus kutatás országos online kérdőíves felmérés alapján zajlott, melynek keretében külön kérdőív készült a települési, illetve a megyei önkormányzatok számára. A települési önkormányzatokhoz a kérdőívet 2012 januárjában a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége segítségével juttattam el. A TÖOSZ tagjain kívül a kérdőívet megkapták még a megyei jogú városok, valamint a fővárosi kerületek.

A kérdőívek visszaérkezési aránya módszertanilag indokoltta tette a kvantitatív kérdőíves felmérés kvalitatív interjú vizsgálatával történő kiegészítését,⁵ amely kiterjedt mind a hálózatokban közreműködő önkormányzatok, mind pedig a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége nézőpontjának megismerésére. E mellett az esettanulmány módszerét alkalmazva ismertetem Várpalota nemzetközi kapcsolatait, a város e területen illetékes szakreferensével készült interjú, illetve az önkormányzattól kapott dokumentumok alapján.

⁵ Azokban a városokban készültek az interjúk, melyek részt vesznek önkormányzati hálózatban: Hódmezővásárhely, Pécs, Szeged, Debrecen, Szigetvár, Budapest, Tatabánya, Miskolc, Várpalota

A DOLGOZAT SZERKEZETE

Az értekezés két tartalmi egység (illetve az ezeken belül elhelyezkedő fejezetek) keretében tárgyalja a témát, és keres választ a megfogalmazott kutatói kérdésre.

Az első szakasz (I-III. Fejezet) az önkormányzatok közti hálózatok elméleti kereteinek elemzése, amely magában foglalja a szubnacionális europaizáció és a többszintű kormányzás jelenségét. Itt kerül sor nemzetközi hálózatok bemutatására a globálistól az európai szintű szervezetekig, megkülönböztetve a többszintű kormányzás szempontjából releváns együttműködéseket⁶ azoktól, amelyek szakpolitikai, alkalmi jellegűek.⁷ Külön figyelmet szentelek a Régiók Bizottságára, mely az önkormányzatok intézményesített képviselőjét jeleníti meg az Európai Unió struktúrájában, folyamatos kapcsolatot tart a szubnacionális szinteket képviselő európai hálózatokkal, biztosítva ezzel a hálózatok véleményének megjelenítését az uniós döntés előkészítés során.

Az önkormányzatok hálózatosodásának értelmezése lehetséges a hálózatok létrehozását motiváló tényezők vizsgálatával, leíró jellegű elemzéseken keresztül, teoretikus megközelítések által, vagy az európai kormányzás részeként. Kitérek a hálózatokban való önkormányzati részvétel ösztönző tényezőire, az önkormányzati hálózatok különböző típusaira, elméleti megközelítéseire, azonban az itt bemutatott, önkormányzatok nemzetközi kapcsolatépítésére vonatkozó elméleti megállapítások Nyugat Európai országokban végzett empirikus kutatásokon alapulnak. A kelet-közép-európai önkormányzatok nemzetközi tevékenységének vizsgálatára a szakirodalom kevésbé terjed ki. A szerzők által osztályba sorolt elméletek egyike sem vonatkoztatható kategorikusan a kelet-közép-európai régió és benne a magyar önkormányzatok nemzetközi kapcsolatépítésére.

Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozó államok nem csupán jelentős mértékben szegényebbek, mint a többi tagállam, de nagy lemaradással bírnak a regionális szintű kormányzás tradícióinak vonatkozásában is, hiszen régióik nagy része azért került kialakításra, hogy profitálhasson az Európai Unió Strukturális Alapjaiból. Politikaalkotási

⁶ Pl.: Európai Régiók Gyűlése, Európai Önkormányzatok és Régiók Tanácsa, Helyi és regionális Hatóságok Kongresszusa, A Középszintű Helyi Önkormányzatok Európai Konföderációja. Ezekhez a szervezetekhez csak önkormányzati érdekszövetségen keresztül lehet csatlakozni. Kérdőívemben is külön kezeltem őket.

⁷ Szektoriális hálózatok, melyeket a helyi-regionális gazdasági körülmények, illetve az európai piaci változások motiválnak. Területi alapon szerveződő hálózatok (pl: EuroCities, Középvárosok hálózata) szakpolitikák, irányelvek mentén szerveződő tematikus hálózatok (pl: Helyi Környezetvédelmi Kezdeményezések Nemzetközi Tanácsa)

gyakorlatukat azonban továbbra is erős centralizáltság jellemzi, különös tekintettel a kelet-közép-európai országokra.⁸

A magyar helyzet elemzéséhez a fenti sajátosságok figyelembevételével szükségesnek tartottam a meglévő elméletek ötvözését. Az önkormányzatok nemzetközi aktivitását motiváló tényezőket vizsgáló megközelítésekhez kapcsolódva, véleményem szerint, a magyar önkormányzatok esetében az önkormányzati hálózatok forrásszerzésben játszott szerepét, tapasztalatcserét, információkhoz való hozzáférést említhetjük hálózatokhoz való csatlakozás motivációjaként. Tekintettel arra, hogy a kelet-közép-európai régió szubnacionális kormányzatai gyenge intézményi identitásuknak és adminisztratív kapacitásaiknak köszönhetően nem valószínű, hogy képesek egy-egy önkormányzati hálózaton belül a megjelenítendő érdekek befolyásolására. A bemutatott szerzők által felállított besorolás alapján pedig a tematikus, illetve a nemzetközi szervezetek keretein belül létrejövő hálózatokban vizsgálható leginkább a magyar önkormányzati részvétel.

Szintén a dolgozat első szakaszában található a különböző nemzetközi szervezetek (ENSZ Habitat, OECD, UNESCO) önkormányzati hálózatosodásának, illetve az ezt elősegítő decentralizációs reformok támogatásában játszott szerepének ismertetése. Céлом annak bemutatása volt, hogy az európai nemzetközi szervezetek milyen módon tudnak hatást gyakorolni a területi reformok megvalósítására, a különböző nemzetközi szervezetek azon tevékenységeit összegezve, amelyek segítségével érhetőbbé válik a nemzetállamokra gyakorolt, területi kormányzást érintő „európai hatás”. Emellett az önkormányzatok európai szintű hálózatosodásának tárgyalására is itt kerül sor, melynek részeként kitérek az önkormányzatok és az uniós intézmények főbb kapcsolódási pontjaira. Néhány olyan tematikus hálózat ismertetésére is sor kerül, amelyben magyar önkormányzatok is részt vesznek.

A dolgozat második egysége (IV-V. fejezet) a magyar vizsgálatok eredményeit mutatja be. A hazai önkormányzatok számára készült kérdőív célja egyrészt a magyar önkormányzatok európai hálózatokban való részvételi lehetőségeinek, illetve a részvétel eddigi eredményeinek feltárása volt. Másrészt annak vizsgálata, hogy önkormányzataink milyen intenzitással működnek közre az európai önkormányzatokat tömörítő szervezetekben. Az ötvenkét kérdésből álló kérdőív öt szakaszra bontható. Első része az általános információkra kérdez rá, a második a testvérvárosi együttműködések számára, jellegére és az ezek révén létrejövő projektekre vonatkozó kérdéseket tartalmazza. A harmadik rész az

⁸ Brunazzo, E.& Domorenok E. (2008) New members in old institutions: the impact of enlargement on the Committee of the Regions, *Regional and Federal Studies*, 18:4, 429-448

önkormányzatok tematikus, szakpolitikai jellegű hálózatokban való részvételére vonatkozik, míg a negyedik szakaszban külön jelennek meg az önkormányzatok azon európai szervezeteire vonatkozó kérdések, melyek munkájába érdekszövetségen keresztül lehet bekapcsolódni. Végül a kérdőív utolsó néhány kérdése az önkormányzatok nemzetközi fejlesztési tevékenységét vizsgálja. Az önkormányzatoknak egy hónap állt rendelkezésre az online kérdőívek kitöltésére. A többszörösen kitöltött határidő lejártáig 263 önkormányzat töltötte ki a kérdőívet, ami 15,9 százalékos visszaküldési arány. Önköltős kérdőívekről van szó, a visszaküldési arány a módszer jellegéből fakad. A kérdőív ebben az esetben tehát nem reprezentatív. Ennél magasabb visszaküldési aránnyal számoltam, bár a visszaküldött kérdőívek is számos érdekes információt tartalmaztak az önkormányzatok nemzetközi kapcsolatépítéséről, melyek segítségével egyfajta tendencia szépen kirajzolódik.

A megyei önkormányzatoknak szintén egy hónap állt rendelkezésre az online kérdőívek kitöltésére, melyet 2012 áprilisában kaptak meg. A kérdőívet 12 megyei önkormányzat⁹ töltötte ki, ami 63,12 százalékos visszaküldési arányt jelent.

A kvalitatív kutatás részeként 9 interjú készült az önkormányzatok¹⁰ illetékes szakembereivel. A megkérdezett városok többsége megyei jogú város, kiválasztásuk a kérdőívre visszaérkezett válaszok alapján történt. A válaszokat az interjúkérdésekben használt témakörök szerint csoportosítottam, összefoglalva a legfontosabb, legtöbbször említett gondolatokat. Az interjú során arra kértem a szakembereket, hogy fejtssék ki véleményüket az európai önkormányzati hálózatokkal kapcsolatos tapasztalataikról, pozitív és negatív benyomásaikról. Arra voltam kíváncsi, hogy a hazai önkormányzatok milyen intenzitással működnek közre az európai önkormányzatokat tömörítő szervezetekben, hogyan tartható fenn a sikeres együttműködés, milyen tényezők akadályozzák a sikeres részvételt ezekben a hálózatokban. Továbbá, érdekelt, hogy milyen háttérmunkát igényel egy ilyen fajta együttműködés az önkormányzatok részéről, milyen reális célokat lehet megvalósítani a hálózatokban való részvétel által, vagyis mi a konkrét haszna a hálózatosodásnak egy adott önkormányzat számára.

⁹ Somogy Megyei Önkormányzat, Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat, Vas Megyei Önkormányzat, Tolna Megyei Önkormányzat, Nógrád Megyei Önkormányzat, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, Heves Megyei Önkormányzat, Veszprém Megyei Önkormányzat, Zala Megyei Önkormányzat, Pest Megyei Önkormányzat, Fejér Megyei Önkormányzat

¹⁰ Pécs, Szeged, Debrecen, Hódmezővásárhely, Szigetvár, Tatabánya, Budapest, Miskolc, Várpalota

Az interjúk vezérfonala:

1. Hálózatokhoz való csatlakozás előfeltételei
 - a. intézményi feltételek
 - b. elvárások
 - c. tudatosság/stratégia
2. Együttműködések jellemzői
 - a. motivációk
 - b. intenzitás
 - c. előnyök, hátrányok
3. Eredményesség
 - a. konkrét haszon
 - b. sikertényezők
4. Jövő
 - a. további együttműködések tervezése

Témám szempontjából rendkívül fontosnak tartottam a TÖOSZ nézőpontjának megismerését is, melyre a Szövetség nemzetközi titkárával készített interjú adott lehetőséget.

Az interjú kérdései két témakört érintettek: az önkormányzatok nemzetközi kapcsolatépítését általánosságban, valamint a hazai önkormányzatok európai hálózatokban való részvételét. Előbbi esetében arra kérdeztem rá, hogy melyek a magyar önkormányzatok nemzetközi kapcsolatépítésének főbb irányai, illetve hogy milyen segítségre lenne szüksége az önkormányzatoknak nemzetközi kapcsolataik aktivitásának növeléséhez. A hálózatokat illetően a TÖOSZ szemszögéből nézve az érdekelt, hogy a hazai önkormányzatok milyen intenzitással működnek közre az európai önkormányzatokat tömörítő szervezetekben, hogyan tartható fenn sikeres együttműködés, mely tényezők akadályozzák azt.

Fentiek kiegészítéseként egy hazai város, Várpalota nemzetközi kapcsolatait mutatom be esettanulmányként, melynek célja, hogy rávilágítson a nemzetközi hálózati együttműködésekben való részvétel pozitívumaira és nehézségeire. Várpalota olyan paraméterekkel rendelkezik, amelyek alkalmassá tették arra, hogy mélyrehatóbb vizsgálat tárgyát képezze. Méretének köszönhetően nemzetközi kapcsolatai nyomon követhetők, intenzív testvérvárosi együttműködésekkel ápol, egy európai önkormányzati hálózat aktív tagja volt, emellett több uniós projektben is részt vesz. Az esettanulmányban tárgyalt várpalotai önkormányzat nemzetközi kapcsolatainak ápolása során felmerülő nehézségek jól tükrözik az országos kutatási eredményeket, amely szerint a nemzetközi kapcsolattartás folyamatossága,

elmélyítése függ az együttműködésekben résztvevő partner városok vezetőinek hozzáállásától, anyagi feltételek meglététől, egymás mozgásterének, lehetőségeinek pontos ismeretétől, valamint a nemzetközi kapcsolattartást bonyolító hivatali dolgozók közötti személyes, bizalmi kapcsolat kialakításától. Az esettanulmány a tekintetben is alátámasztja empirikus kutatásom eredményeit, hogy a hazai önkormányzatok nemzetközi kapcsolatépítésében még mindig a hagyományos testvérvárosi kapcsolatokra helyeződik a hangsúly, amely együttműködések főként kulturális területre korlátozódnak. Az együttműködések fókuszja nehezen mozdítható el a gazdasági együttműködések irányába, még abban az esetben is, ha a képviselőtestület részéről megfogalmazódik az igény erre. Várpalota példája azonban jól szemlélteti azt is, hogy az önkormányzati hálózatban való részvétel sok pozitívummal jár egy város számára. A TEMA¹¹ keretében számos rendezvényt és nemzetközi projektet valósított meg az önkormányzat. Annak ellenére, hogy a hálózat jelenleg nem aktív, a korábbi tagok között azóta is több közös projekt megvalósítására került sor. Az itt szövődött kapcsolatokra jövőbeli együttműködések lehet alapozni. E mellett az önkormányzati hálózatban történő részvétel során új szemléletmód elsajátítására nyílik lehetőség, az önkormányzat újfajta együttműködési kultúra gyakorlásában szerezhethet tapasztalatot, amely eltér a hagyományos bilaterális testvérvárosi kapcsolatoktól, és amelynek köszönhetően lehetőségei bővülnek a nemzetközi kapcsolatépítés terén. Várpalota esetében a TEMA és a testvérvárosi kapcsolatok összemosódtak oly módon, hogy a korábbi testvérvárosok köréből kerültek ki a hálózatban résztvevő partnerek. Az önkormányzat fontosnak tartja, hogy nemzetközi kapcsolatok építésének céljából ne csak városi vezetők, hanem civilek is részt vegyenek a cserelátogatásokon, lehetőséget teremtve ezzel a jól működő együttműködések fenntartására. Várpalota távlati célja, hogy ismét valódi étellel töltsen meg a TEMA hálózatot, illetve, hogy a résztvevő kistérségek számára megtalálja a legkedvezőbb együttműködési formát.

¹¹ Trans European Municipality Association/ Önkormányzatok Szövetsége Európában Nemzetközi Társulás. A TEMA Nemzetközi Szervezet egyedülálló volt Európában, hiszen nem városok, hanem kistérségek multilaterális egyezményén alapult (Austria – Lavant völgye, Olaszország – Fermoi kistérség, Rom-ánia – Zsil –völgye, Szlovénia – Koroska kistérség, Magyarország – Várpalotai kistérség), amely több mint 70 európai településnek biztosított lehetőséget a kapcsolattartásra.

KÖVETKEZTETÉSEK

Disszertációmban a magyar önkormányzatok európai önkormányzati hálózatokban való részvételének vizsgálatára vállalkoztam. A kutatást egyrészt elméleti, másrészt empirikus szempontból végeztem. A dolgozat Magyarországon először tett kísérletet az önkormányzati hálózatokban való részvétel országos átfogó vizsgálatára, a hálózati együttműködések számának feltérképezésére, az együttműködések eredményeinek, nehézségeinek értékelése. Bemutattam az önkormányzatok európai hálózatosodásával foglalkozó legjelentősebb szerzők gondolatait és a többszintű kormányzás, valamint az europaizáció azon dimenzióit, amelyek mentén az önkormányzatok e tevékenysége értelmezhető. A dolgozat ismerteti a hálózatok különböző nemzetközi szervezetek általi támogatottságát, bemutatja a válaszadó hazai önkormányzatok nemzetközi kapcsolatainak irányait, hálózati együttműködések jellemzőit, választ keres arra, hogy „hálózatosodnak”-e a magyar önkormányzatok, és ha igen, milyen feltételek mellett és milyen eredménnyel teszik azt. Az elvégzett empirikus kutatások eredményei egymást erősítve igazolták vissza hipotéziseimet, azaz hogy a vizsgált önkormányzatok számára nincs különösebb jelentősége az önkormányzati hálózatok munkájába történő bekapcsolódásnak. Egyértelműen látszik az is, hogy a hálózatok tevékenysége – a résztvevő önkormányzatok különbözősége okán – legtöbb esetben tapasztalatcserére korlátozódik.

Hazánk nemzetközi kapcsolatainak fő irányvonalát még mindig a kulturális együttműködések alapuló testvértelepülési kapcsolatok jelentik. A sikeres együttműködések többsége kulturális és sporttevékenységgel összefüggő, „csak” testvérvárosi kapcsolat. Intenzívek még a projektek keretén belüli, a civil szervezetek bevonásával megvalósuló, a határon túli magyarsághoz kötődő, valamint oktatási intézmények közötti együttműködési típusok. Önkormányzati hálózati együttműködésekben jellemzően a megyei jogú városok önkormányzatai vesznek részt. Látható, hogy az egyes önkormányzatok esetében a nemzetközi kapcsolatok prioritásának szintje eltérő. Természetes, hogy a hálózatokban való részvétel a főváros, illetve a nagyvárosok esetében nagyobb hangsúlyt kap, míg a kisebb települések nemzetközi tevékenysége legtöbbször kimerül a testvérvárosi kapcsolatokban. Ennek fényében nem meglepő, hogy egyedül a főváros esetében jelent meg az uniós döntéshozatalba való bekapcsolódás lehetősége a hálózatosodás célkitűzéseként.

Az önkormányzati érdekszövetségeken keresztüli részvételhez kötött nemzetközi szervezetekben való együttműködések kapcsán a kérdőívet kitöltő önkormányzati

szakemberek többségében semleges válaszokat adtak, nem tartják különösebben érdekesnek, fontosnak munkájukhoz az e szervezetekben való közreműködést.

A válaszadó önkormányzatok hálózatosodásáról elmondható, hogy többségük nem akar, vagy nem tud nemzetközi hálózathoz csatlakozni, mert nincsenek meg a megfelelő kapacitásaik. Általános még, hogy időpazarlásnak tartják, mivel ez a tevékenység nem eredményez azonnali hasznot. Emellett az önkormányzati vezetők a napi gondokkal vannak elfoglalva. Hazánkban egyelőre még nincs meg a kultúrája ennek a fajta együttműködési formának.

Az önkormányzatok „hálózatosodása” fontos az európai integráció szempontjából, és jó eszköz arra, hogy a különböző országok önkormányzatai elkezdjenek együtt gondolkodni, tisztában legyenek egymás erősségeivel, amelyekre építeni érdemes. Ebből adódóan a hálózati együttműködések egyik legfőbb előnye az egymástól való tanulás, új ismeretek elsajátítása, és ezzel együtt bizonyos közös problémák megoldására kidolgozott „jó gyakorlatok” hazai viszonyokhoz történő adaptálásának lehetősége. Kiemelendő továbbá a kapcsolati tőke kiépítése és a forrásszerzési lehetőségek növelése hálózati együttműködések segítségével. A hálózati részvétel emellett együtt jár az adott város nemzetközi szinten való népszerűsítésével, hangsúlyosabb megjelenésével, amely pozitív hatással lehet a helyi gazdaság élénkítésére, gazdasági versenyképesség növelésére. Az önkormányzatok európai hálózatai Régiók Bizottságához való kötődésük okán alkalmasak az önkormányzati érdekek, vélemények uniós döntéshozatalba történő becsatornázására is. Mindezek alapján a hazai önkormányzatok szakmai fejlődéséhez, „europaizálódásához” nagymértékben hozzájárulhatnak ezek az együttműködések.

A kutatás alapján az önkormányzati hálózatokban való eredményes részvétel kulcsa a hosszú távú stratégiai gondolkodás, vezetői elkötelezettség, megfelelő humán erőforrás és a megfelelő mennyiségű információ. Mindezek figyelembevételével az alábbi következtetések fogalmazhatók meg:

- Nem szükséges feltétlenül nagy forrásigényű együttműködésekben gondolkodni, hiszen az on-line konferenciák, véleményezések, különböző szakmai rendezvények minden önkormányzat számára nyitottak. Továbbá számos lehetőség adódik közvetlen brüsszeli elérésű szakmai pályázatban való részvételre, amely a hálózatosodás terén is új lehetőségeket nyithat.
- Kommunikáció szükséges a lakosság felé arról, hogy a nemzetközi önkormányzati hálózatokban való részvétel miért pozitív az önkormányzat számára. Célszerű lenne a

hálózati együttműködésekkel kapcsolatos információk növelése az intézményi honlapon és a tájékoztató anyagokban.

- Érdemes megfontolni a szubnacionális szintek és nemzetközi kapcsolataik oktatásban történő hangsúlyosabb megjelenítését.
- Kommunikáció szükséges a szolgáltatási szektor és a hatóságok irányába az önkormányzatok hálózatokban való részvételével esetlegesen megnyíló gazdasági együttműködési lehetőségekről.
- Rendszeres kapcsolattartás javasolt a civil szervezetekkel, nemzetközi kapcsolataikra nagyobb mértékben lehetne építeni.
- Hálózati tagsággal kapcsolatos általános célok helyett konkrétumok megfogalmazására, stratégiára lenne szükség, amelyek összhangban állnak a városfejlesztési célokkal. Pontosan meg kell határozni, hogy az adott önkormányzat mit kíván elérni egy hálózathoz történő csatlakozás által. A stratégiaalkotás folyamatát érdemes lenne megnyitni az egyetemi, kutatói szféra szakemberei számára is.
- Szükség lenne legalább egy olyan munkatársra az önkormányzat hivatalában, aki az önkormányzat kapacitásait jól ismerve a nemzetközi együttműködési lehetőségek, pályázatok, önkormányzati hálózatok feltérképezésével foglalkozik.
- Előnyösebb helyzetet teremtene olyan fórumok létrehozása és rendszeresítése, amelyek az európai hálózatokban résztvevő hazai önkormányzatok egymástól való tanulását segítik elő. Így lehetőség nyílna arra is, hogy az önkormányzatok megismerhessék a jó példákat, információt szerezhessenek a lehetőségekről.

Ami a magyar önkormányzatok európai hálózatokba történő bekapcsolódásának jövőjét illeti, a fenti tendenciák alapján gyors változás nem várható, hiszen mind az ehhez szükséges finansziális háttér, mind az önkormányzatok működési feltételeinek stabilizálása időigényes folyamat. A változás emellett szemléletváltás függvénye is a tekintetben, hogy ami nem hoz azonnali hasznot, az felesleges, hiszen a kapcsolatépítés is előny, emellett a hálózati együttműködés bármely szakaszában nem várt előnyöket hozhat. Véleményem szerint a válaszadó önkormányzatok az európai önkormányzati hálózatosodás folyamatának, együttműködési kultúrájának tanulási szakaszában vannak, ezért első lépésként nem a kapcsolatrendszerek bővítése, hanem a meglévő együttműködések valódi tartalommal történő feltöltése lehet reális cél.

A SZERZŐ LEGFONTOSABB PUBLIKÁCIÓI ÉS ELŐADÁSAI A KUTATÁSHOZ KÖTÖDŐEN

- A megyei önkormányzatok nemzetközi kapcsolatainak főbb jellemzői. In: Comitatus: Önkormányzati Szemle 185: pp. 44-49. (2009)
- Mi történt a régiók Európájával? Az európai politika regionális dimenziójának felülvizsgálata. Új Magyar Közigazgatás 2:(5) pp. 70-71. (2009)
- Helyi önkormányzatok hálózatainak szerepe a globális kormányzásban. In: Tér és Társadalom 1: pp. 103-117. (2010)
- Networking of local governments in Central and Eastern Europe. In: Public Administration of the Future: Presented Papers from the 19th NISPAcee Annual Conference. (2011)
- Önkormányzati hálózatok szerepe a vidékfejlesztésben. In: Vidék Hangja Magazin 4: pp. 10-18. (2010)
- International Cooperation of Local Authorities against Discrimination. In: Zsuzsanna Gerner, László Kupa (szerk.) Minderheitendasein in Mittel- und Osteuropa - interdisziplinär betrachtet. Hamburg: Verlag Dr. Kovac. pp. 251-259. (2011)
- Magyar részvétel az európai önkormányzati hálózatokban. In: Gulyás László (szerk.) A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei. pp. 252-259. (2011)
- Nemzetközi önkormányzati összefogás a diszkrimináció ellen. In: Kupa László (szerk.) Görbe háttal: Interetnikus konfliktusok Közép-Európában a múltban és a jelenben. Virágmandula Kft. pp. 211-220. (2011)
- Hazai tapasztalatok a transznacionális önkormányzati együttműködések terén. In: Köztes-Európa Társadalomtudományi Folyóirat – A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei Sorozat VI:(14) pp. 181-190. (2014)

Publikálásra elfogadva

- A model of a successful issue network of local authorities in the field of Roma inclusion. Zsuzsanna Gerner, László Kupa (szerk.) Ethisches Leporello: Exemplifizierung ethnischer Kooperationen aus Mitteleuropa (Hamburg, Verlag Dr. Kovac, megjelenés: 2014)

Előadások:

- A megyei önkormányzatok nemzetközi kapcsolatainak áttekintése. Európában a megye, tudományos konferencia. Pécs, 2009. október 15-16.
- Helyi önkormányzatok hálózata a globális kormányzásban. Átalakuló Világrend? Nagyhatalmak és Civilizációk Versengése a 21. Században, Fiatal Politológusok Konferenciája, Veszprém, 2009. november 12-14.
- Önkormányzatok a diszkrimináció ellen. Magyar Szociológiai Társaság „Konfliktus és társadalmi innováció” éves konferenciája, Budapest, 2010. november 5-7.
- Magyar részvétel az európai önkormányzati hálózatokban. IV. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl konferencia, Kaposvár, 2010. november 12.
- A magyar önkormányzatok nemzetközi kapcsolatrendszere. Magyar Tudományos Akadémia, Pécsi Területi Bizottság, Politikatudományi Munkabizottság ülése, Pécs, 2011. június. 3.
- Networking of local governments in Central and Eastern Europe. NISPAcee Annual Conference, Várna, Bulgária, 2011. május 19-22.
- „Múló hóbort vagy új paradigma”? Transznacionális önkormányzati hálózatok. XIII. Eötvös Konferencia, Budapest, 2012. május 4-6.
- A nemzetközi kapcsolatépítés irányai az önkormányzati hálózatok tevékenységének tükrében. Erdélyi Politikatudományi Konferencia, Kolozsvár, 2012. május 24-25.
- Önkormányzati hálózatok helye és szerepe az Európai Unióban. A Pécsi Tudományegyetem „Borderless Europe” Jean Monnet Kiválósági Központja által „Krizisben az Európai Unió!?” címmel rendezett PhD workshop, Pécs, 2012. november 28.
- Hazai tapasztalatok a transznacionális önkormányzati együttműködések terén. VII. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl, Kaposvár, 2013. október 11.
- Helyzetkép a magyar önkormányzatok nemzetköziesedéséről. Erdélyi Politikatudományi Konferencia, Kolozsvár, 2014. február 21-22.